

dr Dorota Koncewicz

„Nauczyciel to ktoś,
kto widzi w każdym dziecku
wyjątkową osobę
i zachęca je do rozwijania
jego indywidualnych talentów
oraz mocnych stron”.

Barbara Cage

Pedagodzy specjalni i specjaliści „na świeczniku”?

Przed nami nowy rok szkolny... nowe wyzwania... plany... priorytety. W tym roku w kierunkach polityki oświatowej państwa, mamy dwa priorytety dotyczące realizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego. Pozwolę przypomnieć ich brzmienie:

Priorytet 2

Wspomaganie wychowawczej roli rodziny poprzez pomoc w kształtowaniu u wychowanków i uczniów stałych sprawności w czynieniu dobra, **rzetelną diagnozę potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży**, realizację adekwatnego programu wychowawczo-profilaktycznego oraz zajęć wychowania do życia w rodzinie.

Priorytet 6

Podnoszenie jakości wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin udzielanego w systemie oświaty poprzez rozwijanie współpracy wewnątrz- i międzyszkolnej, a także z podmiotami działającymi w innych sektorach, w tym **w zakresie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodziny**.

Dodatkowo, chciałabym przypomnieć zadanie z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty w zakresie kontroli we wszystkich typach szkół:

Zgodność z przepisami prawa zwiększenia dostępności i jakości wsparcia udzielanego dzieciom przez nauczycieli specjalistów, w tym pedagogów specjalnych;

Wskazane priorytety i zadanie w zakresie kontroli w ramach nadzoru pedagogicznego, zainspirowały mnie do refleksji dotyczącej realizacji zadań pedagoga specjalnego oraz innych specjalistów, zwłaszcza że w tym roku ich praca będzie trochę jakby „na świeczniku”.

Szczególną uwagę, w priorytecie drugim, pragnę zwrócić na zapis dotyczący **rzetelnej diagnozy potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży**. Diagnoza jest pierwszym elementem, na którym powinniśmy się skupić planując i realizując zadania z zakresu PPP lub kształcenia specjalnego. Punktem wyjścia jest oczywiście dokumentacja ucznia, ale zasadniczą podstawę diagnozy stanowią wyniki obserwacji pedagogicznej wszystkich pracujących z danym dzieckiem osób. Jeżeli chodzi o diagnozę potrzeb rozwojowych, dobrze jest poszukać punktu odniesienia w psychologii rozwojowej, przypominając sobie funkcjonowanie ucznia „w normie”, na konkretnym etapie rozwojowym. To pomoże nam rozpoznać, zauważyć wszystko, co u naszego ucznia stanowi wyzwanie (słabe strony, ograniczenia wynikające z choroby lub niepełnosprawności), a co jest potencjałem (możliwości, mocne strony, wykorzystywane pomoce i sprzęt specjalistyczny), na którym będziemy budować nasze działania. Jako pewną pomoc w diagnozie polecam opracowanie Jolanty Rafał-Łuniewskiej *Arkusze dla nauczyciela do obserwacji ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole ogólnodostępnej*

<file:///F:/7.03.2023%20SP%20w%20Tajnie/potrzeby%20rozwajowe%20uczni%C3%B3w%20obj%C4%99tych%20pomoca%20psychologiczno-pedagogiczn%C4%85/arkusze-dla-nauczyciela-do-obserwacji-ucznia-ze-spe.pdf>, dostęp 11.09.2023). Kolejnym źródłem, do którego należy sięgnąć przy diagnozie, jest analiza zapisów w orzeczeniu lub opinii w diagnozie zespołu orzekającego oraz w punkcie pierwszym zaleceń w orzeczeniu/opinii (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych Dz. U. z 2017 r. poz. 1743 – załączniki do tego rozporządzenia stanowią wzory poszczególnych orzeczeń i opinii – <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001743>, dostęp 11.09.2023).

Diagnoza oraz podnoszenie jakości wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin udzielanego w systemie oświaty [...], w tym w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodziny – o czym czytamy w priorytecie szóstym – ma także odzwierciedlenie w przepisach. Podstawowym jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci – <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001635>, dostęp 11.09.2023). Przepis ten jednoznacznie określa warunki organizowania i prowadzenia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. W mojej opinii szczególną uwagę należy zwrócić na kwalifikacje nauczycieli do prowadzenia WWRD.

Jak zaznaczyłam we wstępie, inspiracją tego opracowania, jest zadanie z nadzoru pedagogicznego kuratorów oświaty w ramach kontroli. Mówiąc o zgodności z przepisami

prawa zwiększenia dostępności i jakości wsparcia udzielanego dzieciom przez nauczycieli specjalistów, w tym pedagogów specjalnych, nie sposób nie odnieść się do zadań specjalistów. Bardzo wnikliwa ich analiza może pomóc w planowaniu skutecznych, adekwatnych do potrzeb uczniów, opartych na współpracy, działań z zakresu PPP. Zaczę od przypomnienia zadań pedagoga specjalnego:

„§ 24a. Do zadań pedagoga specjalnego w przedszkolu, szkole i placówce należy w szczególności:

1) współpraca z nauczycielami, wychowawcami grup wychowawczych lub innymi specjalistami, rodzicami oraz uczniami w:

a) rekomendowaniu dyrektorowi przedszkola, szkoły lub placówki do realizacji działań w zakresie zapewnienia aktywnego i pełnego uczestnictwa uczniów w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz dostępności, o której mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062 oraz z 2022 r. poz. 975 i 1079),

b) prowadzeniu badań i działań diagnostycznych związanych z rozpoznawaniem indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki,

c) rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych uczniów,

d) określaniu niezbędnych do nauki warunków, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, w tym wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne, odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia;

2) współpraca z zespołem, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 ustawy, w zakresie opracowania i realizacji indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, w tym zapewnienia mu pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

3) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w:

a) rozpoznawaniu przyczyn niepowodzeń edukacyjnych uczniów lub trudności w ich funkcjonowaniu, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły lub placówki,

b) udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w bezpośredniej pracy z uczniem,

c) dostosowaniu sposobów i metod pracy do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz jego możliwości psychofizycznych,

d) doborze metod, form kształcenia i środków dydaktycznych do potrzeb uczniów;

4) udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom, rodzicom uczniów i nauczycielom;

5) współpraca, w zależności od potrzeb, z innymi podmiotami, o których mowa w § 4 ust. 3 oraz w § 5;

6) przedstawianie radzie pedagogicznej propozycji w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli przedszkola, szkoły lub placówki w zakresie zadań określonych w pkt 1–5”.

Komentarz: Wprowadzone zmiany spowodowały wyodrębnienie zadań pedagoga specjalnego poprzez wprowadzenie dodatkowego paragrafu. Określono zadania w zakresie współpracy, wspierania, udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, rekomendacji do doskonalenia nauczycieli. Na podkreślenie zasługuje zapis dotyczący zadania związanego z rekomendowaniem dyrektorowi szkoły/placówki działań związanych z realizacją zapisów ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Tak sformułowane zadania wskazują na istotną rolę doradczą pedagoga specjalnego, jeżeli chodzi o działania na rzecz uczniów z SPE. Litera b) rozporządzenia wskazuje na aspekt badawczy i diagnostyczny, służący podnoszeniu skuteczności udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że realizacja zadań powinna opierać się na współpracy, co podkreślono na wstępie – § 24a pkt 1.

Zadania nauczycieli/wychowawców oraz pozostałych specjalistów:

<p>§ 20. 1. Do zadań nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów w przedszkolu, szkole i placówce należy w szczególności:</p>	<p>§ 24. Do zadań pedagoga i psychologa w przedszkolu, szkole i placówce należy w szczególności:</p>	<p>§ 25. Do zadań logopedy w przedszkolu, szkole i placówce należy w szczególności:</p>	<p>§ 27. Do zadań terapeuty pedagogicznego należy w szczególności:</p>
<p>1) rozpoznawanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów;</p> <p>2) określanie mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów;</p> <p>3) rozpoznawanie przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie uczniów i ich uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły lub placówki;</p> <p>4) podejmowanie działań sprzyjających rozwojowi kompetencji oraz potencjału uczniów w celu podnoszenia efektywności uczenia się i poprawy ich funkcjonowania;</p> <p>5) współpraca z poradnią w procesie diagnostycznym i postdiagnostycznym, w szczególności w zakresie oceny funkcjonowania uczniów, barier i ograniczeń w środowisku utrudniających funkcjonowanie uczniów</p>	<p>1) prowadzenie badań i działań diagnostycznych uczniów, w tym diagnozowanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki;</p> <p>2) diagnozowanie sytuacji wychowawczych w przedszkolu, szkole lub placówce w celu rozwiązywania problemów wychowawczych stanowiących barierę i ograniczających aktywne i pełne uczestnictwo ucznia w życiu przedszkola, szkoły i placówki;</p>	<p>1) diagnozowanie logopedyczne, w tym prowadzenie badań przesiewowych w celu ustalenia stanu mowy oraz poziomu rozwoju językowego uczniów;</p> <p>2) prowadzenie zajęć logopedycznych dla uczniów oraz porad i konsultacji dla rodziców i nauczycieli w zakresie stymulacji rozwoju mowy uczniów i eliminowania jej zaburzeń;</p> <p>3) podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających powstawaniu zaburzeń komunikacji językowej we współpracy z rodzicami uczniów;</p> <p>4) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w:</p> <p>a) rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań</p>	<p>1) prowadzenie badań diagnostycznych uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się w celu rozpoznawania trudności oraz monitorowania efektów oddziaływań terapeutycznych;</p> <p>2) rozpoznawanie przyczyn utrudniających uczniom aktywne i pełne uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki;</p> <p>3) prowadzenie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym;</p> <p>4) podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających niepowodzeniom edukacyjnym uczniów, we współpracy z rodzicami uczniów;</p> <p>5) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w:</p> <p>a) rozpoznawaniu</p>

<p>i ich uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły lub placówki oraz efektów działań podejmowanych w celu poprawy funkcjonowania ucznia oraz planowania dalszych działań.</p>	<p>3) udzielanie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formach odpowiednich do rozpoznanych potrzeb; 4) podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży; 5) minimalizowanie skutków zaburzeń rozwojowych, zapobieganie zaburzeniom zachowania oraz inicjowanie różnych form pomocy w środowisku przedszkolnym, szkolnym i pozaszkolnym uczniów; 6) inicjowanie i prowadzenie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych; 7) pomoc rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień uczniów; 8) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w: a) rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu</p>	<p>i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki, b) udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.</p>	<p>indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki, b) udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.</p>
--	--	--	---

	<p>określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki, b) udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.</p>		
<p>§ 26. 1. Do zadań doradcy zawodowego należy w szczególności: 1) (uchylony); 2) (uchylony); 3) prowadzenie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu z uwzględnieniem rozpoznanych mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów; 4) (uchylony); 5) współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu; 6) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. 2. W przypadku braku doradcy zawodowego w szkole lub placówce dyrektor szkoły lub placówki wyznacza nauczyciela, wychowawcę grupy wychowawczej lub specjalistę realizującego zadania, o których mowa w ust. 1.</p>			

Tak sformułowane zadania, w wielu miejscach brzmiące identycznie, jednoznacznie wskazują na konieczność realizowania ich we współpracy. Wszyscy członkowie zespołu odpowiedzialni są za rozpoznawanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, możliwości psychofizycznych uczniów, określanie mocnych i słabych stron, potencjału ucznia. Linki, które znajdują się poniżej, mogą odegrać rolę inspirującą, porządkującą w zakresie diagnozy i dokumentacji (szczególnie pedagoga specjalnego) (<https://eduspecialni.blogspot.com/2022/09/narzedzia-diagnostujace-w-pracy-pedagoga.html>, <https://eduspecialni.blogspot.com/2022/08/plan-pracy-pedagoga-specjalnego.html#more> dostęp 11.09.2023).

Przygotowując się do potencjalnej kontroli, w mojej ocenie warto: przyrzeć się sposobom realizacji poszczególnych zadań, przyrzeć się, czy mamy w dokumentacji jednoznaczny sposób potwierdzenia realizacji konkretnego zadania, zweryfikować z rozporządzeniem dotyczącym dokumentacji przebiegu nauczania (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, Dz. U. z 2017 r. poz. 1646 <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001646> oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 31 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji

przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, Dz. U. z 2023 r. poz. 1062 <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001062>) dokumentację potwierdzającą udzielanie PPP w szkole. Jestem przekonana, że bez względu na to, co znajdzie się w arkuszu kontroli, Państwo na wszystkie znajdujące się tam pytania udzielią pozytywnej odpowiedzi. Wcześniejsze kontrole opierały się o zatwierdzone arkusze kontroli do poszczególnych typów placówek, dostępne pod poniższymi linkiem <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/arkusze-kontroli-zatwierdzone-przez-ministra-edukacji-i-nauki-w-roku-szkolnym-20222023>

Na zakończenie jeszcze jedna istotna informacja, najświeższy akt prawny dotyczący PPP – **OBWIESZCZENIE MINISTRA EDUKACJI I NAUKI z dnia 25 lipca 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach** - Dz. U. z 2023 r. poz. 1798.

Mam nadzieję, że zamieszczone w artykule odniesienia do materiałów oraz aktualnych przepisów pozwolą Państwu na analizę i ewentualną weryfikację sposobu realizacji i dokumentowania zadań z zakresu PPP zgodnie z przepisami prawa.